

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015		П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1 Арк 6 / 1

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Державного університету
«Житомирська політехніка»

Виктор ЄВДОКИМОВ

«26» квітня 2024 р.

ПРОГРАМА

вступного іспиту з філософії

для здобуття освітньо-наукового ступеня «доктора філософії»

Контрольний примірник

Врахований примірник

Ухвалено

на засіданні приймальної комісії

«26» квітня 2024 р.,

протокол № 4

Відповідальний секретар

приймальної комісії

 Анатолій ДИКИЙ

Житомир

2024

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 6 / 2</i>

Структура

екзаменаційного білету

з філософії науки для вступного іспиту до аспірантури

Вступне випробування для конкурсного відбору осіб до аспірантури з філософії науки проводяться у формі усного іспиту.

Екзаменаційний білет складається з двох питань, перше з яких стосується аналізу філософських систем, напрямів, шкіл чи ідей конкретних мислителів, а друге – конкретним проблемам філософського знання.

Оцінювання

Максимальна кількість балів, які може отримати здобувач за правильну відповідь на перше питання – 75 балів.

Максимальна кількість балів, які може отримати здобувач за правильну відповідь на друге питання – 75 балів.

Загалом, за результатами іспиту здобувач може отримати до 150 балів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 6 / 3</i>

ПРОГРАМА

з філософії для складання вступного іспиту до аспірантури

Відношення "людина-світ" як фундаментальна філософська проблема. Еволюція типів світогляду та їх вплив на формування філософської проблематики. Особливості філософії як теоретичної форми світогляду. Сутність філософської проблематики. Філософія і філософування. Філософія як спосіб духовно-практичного осягнення світу. Філософські парадигми та типи філософування. Епістемний та софійний типи філософування. Знання та мудрість. Філософський поліцентризм. Особливості філософського пізнання. Світогляд і метод. Структура філософії як теоретичної системи. Матеріалізм, його історичні типи. Ідеалізм, його історичні типи.

Філософія як тип духовності. Співвідношення філософії з іншими типами духовності. Філософська культура, філософська традиція. Роль особистості у філософії. Соціокультурне призначення філософії. Роль філософії в житті суспільства та людини. Основні функції філософії.

Зародження філософської думки та формування західної та східної парадигми філософування. Філософія Стародавньої Індії. Філософія Стародавнього Китаю. Особливості античної філософії, її походження та історичні межі. Періодизація античної філософії, до сократівський період, класична грецька філософія, елліністичний період. Натурфілософські концепції античної філософії. Космоцентризм античної філософії як спроба побудови раціоналізованої картини світу. Антропологічна проблематика: Сократ, стоїки, епікурейці, кініки. Філософські ідеї Платона. Філософська система Арістотеля. Особливості постановки і вирішення онтологічних, гносеологічних, антропологічних, методологічних проблем в античній і східній філософії. Проблема буття і небуття та пошук першоначала. Зародження логіки. Закони формальної логіки. Діалектика. Роль морально-естетичного начала в тлумаченні людського буття.

Проблема співвідношення віри і розуму, філософії та релігії як основні в середньовічній філософії. Тлумачення і доведення буття Бога. Проблема

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 6 / 4

універсалій: номіналізм і реалізм. Розвиток схоластики як формування раціоналістичного підходу до релігійної проблематики.

Західноєвропейська філософія епохи Відродження: часові рамки, особливості, періоди, представники.

Розвиток онтологічних, гносеологічних та методологічних проблем XVI-XVIII ст. Формування класичного типу раціональності. Механіцизм, раціоналізм та емпіризм в західноєвропейській філософії Нового часу. Тлумачення матерії та субстанції. Пізнавальний оптимізм та скептицизм. Методологічні пошуки Ф. Бекона, Р. Декарта та Т. Гоббса.

Основні риси та особливості філософії Просвітництва. Особливості антропоцентризму Відродження у порівнянні з механістичним підходом до людини в XVII ст. і антропоцентризмом Просвітництва. Філософія Просвітництва про місце і роль людини у світі та суспільні стосунки (Вольтер, Монтеск'є, де Ламетрі, Ж. д'Аламбер, П. Гольбах).

Німецька класична філософія (Філософія німецького ідеалізму) як втілення класичного типу раціональності. "Коперніканський переворот" І. Канта. Філософська система та метод Г. Гегеля. Діалектика. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.

Основні риси та принципи філософії марксизму. Проблема людини: практика, відчуження, свобода, гуманізм. Матеріалістичні засади соціальної філософії. Філософія марксизму як втілення соціальної раціональності. Вплив марксизму на філософські течії XX ст.

Виникнення і особливості некласичних філософських вчень в XIX ст. Антираціоналістичний характер "філософії життя". Проблема інтенціональності свідомості і "життєвий світ" в феноменології Е. Гуссерля.

Особливості формування і основні риси філософських ідей Київської Русі.

Боротьба проти католицизму, обґрунтування православної догматики та формування професійної філософії в Україні (XVI-XVII ст.). Раціоналістичний напрям філософських пошуків у Києво-Могилянській академії. Просвітницький характер філософії Г. Сковороди. Українська філософія XIX-XX ст. у контексті

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 6 / 5

світової філософської думки. "Філософія серця" П. Юркевича. Сучасний стан філософської думки в Україні.

Зміна філософської парадигми у філософії ХХ ст. і становлення неklasичного типу раціональності. Плюралізм течій і напрямків. Сцієнтизм та антисцієнтизм. Проблема наукового знання, мови: неопозитивізм, постпозитивізм, структуралізм, прагматизм. Антропологічні орієнтації філософської герменевтики. Проблема людини як основна проблема філософії ХХ ст. Формування нової онтології. Особливості тлумачення сутності людини, її буття, свободи, творчості, комунікації, трансценденції в екзистенціалізмі, персоналізмі, філософській антропології, неофройдизмі. Характерні риси філософії ХХ - ХХІ ст. та її основні напрями. Основні напрями та течії посткласичної філософії.

Категоріальне моделювання онтологічної проблематики. Категорія буття, її філософський сенс і специфіка. Основні форми буття. Буття та небуття. Всесвіт, універсум, світ, життєвий світ: філософський зміст. Проблема єдності та багатоманітності світу. Поняття "матерія", "субстанція" та їх історико-філософська генеза. Монізм, дуалізм, плюралізм. Матерія як об'єктивна реальність. Структура і властивості матерії. Суперечність та процесуальність буття. Рух та розвиток. Осмислення проблеми розвитку та його критеріїв в історії філософії.

Основні філософські концепції розвитку. Діалектика та її різновидності. Понятійно-категоріальний апарат діалектики. Закон взаємного переходу кількісних та якісних змін. Закон єдності і боротьби протилежностей. Закон заперечення заперечення.

Риси і особливості синергетики як сучасної концепції розвитку. Поняття простору і часу. Специфіка просторово-часових характеристик в різних формах буття. Основні концептуальні підходи в тлумаченні простору та часу.

Граничні засади буття людини у світі: простір і час. Основні загальнонаукові концепції простору і часу. Час та вічність: релігійне, наукове та філософське тлумачення. Людиновимірність простору і часу. Людина як проблема філософії: історія та сучасність. Проблемність людського буття: есенційні та екзистенційні підходи. Плюралістичність філософських концепцій людини: натуралістична,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 6 / 6</i>

релігійна, соціологічна, космологічна, екзистенціальна. Проблема походження людини: філософські, релігійні та наукові підходи. Антропосоціогенез: основні чинники та їх взаємозв'язок. Індивідуальне і суспільне буття людини. Поняття «індивід», «індивідуальність», «особистість».

Буття людини як буття можливостей. Творчість, свобода, відповідальність як форма реалізації можливісного виміру людського буття. Унікальність і універсальність людського буття. Феномен творчості. Головні концепції творчості в історії філософії. Творчість, свобода, об'єктивація і комунікація. "Трагедія" творчості. Розвиток творчих здібностей людини.

Життя і смерть: вихідна проблема людського буття. Життя як цінність. Свобода як цінність. Свобода і необхідність. Свобода і відповідальність. Єдність і багатоманітність людського буття та проблема його достатності. Сутність відчуження, форми його вияву та шляхи подолання. Проблема сенсу життя, смерті та безсмертя людини.

Діяльнісна сутність людини. Види діяльності, їх характеристика. Духовні виміри людського буття: дух, душа, свідомість, самосвідомість, несвідоме, ментальність, духовність. Різні підходи до тлумачення духовності в історії філософії і культури.

Свідомість як філософська проблема. Походження і сутність свідомості. як філософська проблема. Свідомість як субстанція. Свідомість як відображення. Свідомість як суб'єктивна реальність. Проблема ідеального. Буттєвий і рефлексивний шари свідомості. Значення і смисл. Властивості свідомості: універсальність, суб'єктивність, комунікативність, активність, системність. Свідомість і мова. Свідомість як система. Проблема несвідомого. Архетипи колективного несвідомого. Роль несвідомого в людському бутті. Свідомість та самосвідомість. Сутність, рівні та форми самосвідомості. Індивідуальні та колективні форми самосвідомості. Специфіка національної самосвідомості. Суспільна, масова, індивідуальна свідомість. Ідеологія, утопія, міфологічна свідомість. Суспільна свідомість: поняття і структура. Форми та рівні суспільної свідомості.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 6 / 7</i>

Пізнавальний процес як взаємодія логічно-дискурсивного та інтуїтивно-художнього пізнання. Знання та віра як способи осягнення світу. Основні гносеологічні концепції філософії. Пізнання як відображення і творчість. Діалектика чуттєвого і раціонального в процесі пізнання. Форми логічно-дискурсивного пізнання: поняття, судження, умовиводи. Основні закони правильного мислення.

Проблема істини в філософії та науці: історичний і сучасний контекст. Філософські концепції істини. Істина як процес. Проблема об'єктивності істини та її критеріїв у науково і ціннісно-орієнтованому пізнанні. Істина і метод пізнання, Істина і буття. Агностицизм, його соціальні та гносеологічні корені.

Наукове пізнання як філософська проблема. Поняття науки. Основні поняття і структура науки. Основні форми наукового пізнання: факт, проблема, гіпотеза, концепція, теорія. Основні пізнавальні та соціальні функції науки. Логіка та методологія наукового пізнання. Основні засоби і процедури наукового пізнання. Евристика наукового пошуку. Наука як соціальний інститут суспільства. Особливості сучасної науки. Сучасна наукова картина світу. Особливості методологічного мислення сучасної науки. Зміна типів раціональності. Стиль мислення і філософія.

Раціональність і виміри людського буття. Наука і мораль в сучасній культурі. Проблема розвитку в філософії. Діалектика і її альтернативи. Поняття розвитку. Моделі розвитку. Розвиток і саморозвиток. Метафізика і діалектика. Типи діалектики. Категорії та закони діалектики. Суперечність і процесуальність буття світу і людини. Причинні та телеологічні зв'язки. Циклічність та поступовість в розвитку. Прогрес і регрес. Практика як основа суспільної життєдіяльності людини. Категоріальне моделювання практичного способу людського буття в соціальному та культурному просторі і часі.

Соціальність як вимір людського буття. Поняття суспільства і суспільного буття. Філософські принципи аналізу суспільства. Предмет та особливості соціальної філософії. Поняття природи. Природа як передумова існування людини. Природа і суспільство. Особливості взаємодії людини і природи. Відмінність у

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 6 / 8</i>

ставленні до перетворення природи в західній і східній культурі. Суспільство як цілісна система. Соціальні інститути і спільності. Історичність буття людини і суспільства. Способи осягнення історії. Проблема періодизації та спрямованості історії. Єдність історії. Індивідуальне і соціальне в суспільному бутті. Буття людини як співбуття. Комунікативна природа соціального. Джерела та рушійні сили суспільного розвитку. Специфіка суспільної детермінації. Ідея прогресу в соціальній філософії та концепції її осягнення. Філософські та історіософські, есхатологічні концепції прогресу. Критерії прогресу. Проблема "ціни" прогресу. Добро і зло в історії. Суспільне виробництво як соціально-філософська категорія. Види суспільного виробництва.

Техніка як соціокультурний феномен. Науково-технічний прогрес: сутність, наслідки, перспективи. Технократизм і проблеми гуманізації техніки.

Проблемність і суперечливість сучасного цивілізаційного розвитку та соціально-культурні імперативи його осмислення. Мультикультурність як соціальне явище глобалізованого світу. Проблема гендеру у філософії постмодерну.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 6 / 9

Рекомендована література

Основна література

1. Воронюк О. Л. Філософія : підручник. Київ: ВСВ "Медицина", 2018. 216 с.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія : підручник 3-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2020. 432 с.
3. Індійська філософія: посіб. для студ. вищ. навч. закл.; кол. авторів; за заг. ред. Т. П. Кононенка. Харків: Фоліо, 2019. 142с.
4. Литвинчук О. В. Філософія: навчальний посібник. 2021. 403 с.
<http://library.ztu.edu.ua/ftextslocal/Litvinchuk.pdf> \
5. Слюсар В. М. Насилля: соціально-філософська природа. Житомир: Вид-во Євенок О. О., 2017. 450 с.
6. Філософія: підручник для студентів вищ.навч.закл.; Л.В. Губерський, В.П. Андрущенко, А.О. Баумайстер, І.С. Добронравова, В.В. Ільїн; за ред. Л. В. Губернський. вид. 2-ге, перероб, і допов. Харків: Фоліо, 2018. 620 с.
7. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.
8. Slyusar V. Informational Violence in the Symbolic Exchange and Modern Mediareality: the Modus Dimension. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philosophical Sciences*. 2019. № 1 (85). 25-35.

Допоміжна література

1. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г., Андрущенко Т.І., Мозговий А.А. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи : хрестоматія: навч. посібник. Київ: Каравела, 2010. 464 с.
2. Вандишев В. М. Філософія. Екскурс в історію вчень і понять : навч. посібник. Київ: Кондор, 2006. 474 с.
3. Губар О. М. Філософія: Інтерактивний курс лекцій : навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2007. 416 с.
4. Губерський Л.В., Надольний І.Ф., Андрущенко В.П., Розумний В.П. Філософія: навч. посібник. 7-е вид., стереотип. Київ : Вікар, 2008. 534с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 6 / 10

5. Історія філософії [Текст] : підручник / [Ярошовець В. І. та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Карпат. ун-т ім. Августина Волошина. Ужгород : Патент, 2014. 839 с.

6. Касьян В. І. Філософія. Відповіді на питання екзаменаційних білетів : навч. посібник. 5-е вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2008. 347 с.

7. Кремень В. Г. Філософія: Логос, Софія, Розум : підручник. Київ: Книга, 2007. 432 с.

8. Мозгова Н. Філософія в системі освіти: теоретична реконструкція дискусії київських філософів кінця XIX- початку XX ст. *Вища освіта України*. 2020. № 1. С. 28 – 33.

9. Петрушенко В. Л. Філософія : навч. посібник. – 5-е вид., стереотип. Львів: Новий Світ-2000, 2011. 504 с.

10. Світайло Л.Д., Мельничук М.С., Слюсар В.М. Філософія: навчально-методичний посібник. Рівне: Вид-во НУВГП, 2012. 270 с.

11. Причепій Є. М. Філософія : підручник. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Академвидав, 2008. 592 с.

12. Рябчун Ю. Українська філософія XX століття. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2004. №1. С.121.

13. Саух П. Ю. Філософія : Навч. посібник. Київ: ЦНЛ, 2003. 256с.

14. Саух Ю. П. Філософія буддизму. Глобалізаційний вимір : монографія. Київ: МП Леся, 2009. 224 с.

15. Ślusar W. Problem przemocy i wojny w kontekście transformacji społecznych. *Wojna / Pokój. Humanistyka wobec wyzwań współczesności*; red: R. Sapeńko /P. Pochyły. – Zielona Góra: morpho, 2017. S. 24 – 51.

16. Слюсар В. М. Акоста Уріель В Велика українська енциклопедія, т. 1 / Упорядник д. і. н. Киридон А. М. Київ: Державна наукова установа "Енциклопедичне видавництво", 2016. С. 520 – 521.

17. [Слюсар В. М.](https://vue.gov.ua/Апель, Карл-Отто) Апель, Карл-Отто // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Апель, Карл-Отто>

18. [Слюсар В. М.](https://vue.gov.ua/Ашаризм), [Заглада В. М.](https://vue.gov.ua/Ашаризм) Ашаризм // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Ашаризм>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			П-04.00-04.04- XXX.XX.X/Ф-01- 2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 6 / 11

19. Слюсар В. М. Баадер, Франц Ксавер фон // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Баадер, Франц Ксавер фон>
20. Смольков О. А. Філософія : навч. посібник. 2-ге вид., стереотип. Львів : Магнолія 2006, 2009. 460 с.
21. Стеценко К. Філософія емпіризму Ф. Бекона та її вплив на становлення сучасного освітнього процесу Великої Британії. *Вища освіта України*. 2012. №4. С.107.
22. Табачковський В.Г., Булатов М.О., Хамітов Н.В., Андрос Є., Дондюк А. Філософія: Світ людини : курс лекцій: навч. посібник. Київ: Либідь, 2003. 432с.
23. Філософія: Словник-довідник : навч. посібник. – 2-ге вид., доп., випр., і перероб. Київ: Дельта, 2009. 284 с.
24. Чижевський Д. Філософія Г.С. Сковороди. Харків: Прапор, 2004. 272с.
25. Щерба С.П., Тофтул М.Г., Заглада О.А., Федоренко В.О., Хобта І.П. Філософія: короткий виклад : навч. посібник. Київ: Кондор, 2003. 352с.
26. Щерба С. П. Філософія: підручник. [5-е вид.]. Київ : Кондор, 2011. 548 с.
27. Черній А. М. Філософія : навч. посіб. для самост. роботи студ. Київ: Академвидав, 2011.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Електронна бібліотека Державного університету «Житомирська політехніка» <http://eztuir.ztu.edu.ua/>
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>
3. Спеціалізована е-бібліотека філософської літератури Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ph/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21FMT=&S21ALL=&Z21ID=
4. Бібліотека філософської літератури Platona.net. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://platonanet.org.ua/>